

Monitoring sociálních práv

Evropské trendy

2021

solidar

TOGETHER FOR
SOCIAL EUROPE

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

Úvod

	EU-28 2018	EU-28 2019	EU-28 2020
Index GINI ¹	30,8	30,7	
Nezaměstnanost ²	6,8%	6,3%	7,1 %
Index genderové rovnosti ³	66,2 (2017)	67,4	67,9
Chudoba pracujících ⁴	9,4%	9,2%	
Přeplněnost obydlí ⁵	15,5%	15,6%	

Vybrané indikátory stavu sociálních práv v Evropě

Chybějící data za rok 2020 nebyla v době publikování Monitoringu sociálních práv 2021 k dispozici.

SOLIDAR je evropská i světová síť více než 50 občanských organizací, které sdílejí základní hodnoty rovnosti, solidarity a účasti. SOLIDAR podporuje spravedlivou tranzici a sociální spravedlnost – ve smyslu rovného a spravedlivého rozdělení bohatství, vědomostí, příjmů a moci – prostřednictvím dostupných a kvalitních sociálních služeb, sociální ochrany, celoživotního vzdělávání a spravedlivých pracovních podmínek.

Pilíř sociálních věcí nadace SOLIDAR, „Realizace sociální Evropy pro všechny a se všemi“, se soustředí na sociální rozměr Evropské unie. Analyzuje a monitoruje evropské pracovní trhy a ekonomickou a fiskální správu a podporuje lepší přístup k udržitelným, univerzálním a kvalitním službám pro všechny, včetně marginalizovaných skupin, migrantů a migrantek, uprchlíků a uprchlic a žadatelů a žadatelek o azyl.

Za tímto účelem vytvořil Pilíř sociálních věcí nadace SOLIDAR každoročně vydávanou publikaci Monitoring sociálních práv, která zkoumá dopad sociálních a ekonomických politik na

evropské a národní úrovni. Publikace pro rok 2021 je věnována 13 zemím EU – Bulharsku, Chorvatsku, Česku, Dánsku, Estonsku, Francii, Německu, Řecku, Maďarsku, Itálii, Lucembursku, Španělsku a Nizozemsku – a rovněž Velké Británii a dvěma kandidátským zemím EU, Srbsku a Severní Makedonii. V každé z těchto 16 zemí ustanovila členská nebo partnerská organizace nadace SOLIDAR „Národní strategickou skupinu“, která poskytla zásadní statistická data a zjištění, a to díky odborným znalostem občanských organizací, akademiků a akademiček, odborů a národních expertů a expertek.

Každá z kapitol je věnována jedné zemi a struktura zprávy o dané zemi odráží Evropský pilíř sociálních práv.⁶ Dělí se na tři sekce: rovná práva a přístup na pracovní trh, rovné pracovní podmínky a sociální ochrana a inkluze. Toto dělení umožňuje nadaci SOLIDAR snáze posoudit implementaci Evropského pilíře sociálních práv na národní úrovni. Nakonec je v monitoringu hodnocena veřejná sféra, a to prostřednictvím evaluace svobody projevu,

1 Eurostat (2021). Giniho koeficient ekvivalizovaného disponibilního příjmu: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

2 Eurostat (2021). Nezaměstnanost podle věku a pohlaví: roční data: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

3 Evropský institut pro rovnost žen a mužů (2021). Index genderové rovnosti: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/EU>

4 Eurostat (2021). Poměr lidí ohrožených chudobou pracujících: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

5 Eurostat (2021). Míra přeplněnosti podle věku, pohlaví a míry chudoby – celková populace: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

6 Evropská komise (2017). Evropský pilíř sociálních práv: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights_en

sdužování a pokojného shromažďování, a rovněž občanský a sociální dialog. V letošní publikaci jsou kapitoly zakončeny částí věnovanou míře zapojení občanské společnosti do přípravy národního Plánu obnovy a odolnosti financovaného Evropskými prostředky pro obnovu a odolnost. Tato závěrečná analýza se týká pouze kapitol o členských zemích Evropské unie.

Monitoring sociálních práv 2021 obecně zaznamenává tendence soustředit se na určité dopady pandemie Covid-19. Ta nejen že zhoršila stávající nerovnosti napříč zeměmi, ale také zvýraznila následky špatného hospodaření s veřejnými financemi, což přispělo ke snížení celkové důvěry v politiky a instituce a často vedlo k sociálním nepokojům. Pandemie také přinutila veřejné orgány zabývat se naléhavými problémy, které před ní nebyly prioritizovány. To poskytlo občanským společnostem a organizovaným pracovníkům a pracovnícím příležitost prosadit nová témata do vládních agend. Například duševní zdraví a digitální propast se staly klíčovými tématy pro občanskou společnost a organizace a vlády v celé Evropě i mimo ni se musely zabývat veřejným řízením vzdělávacích a zdravotnických institucí. Pandemie poskytla záminku pro kreativní myšlení a rozvoj alternativních metod práce, učení, dopravy a mnoha dalších věcí. V některých případech byly nalezeny inkluzivnější metody, které by dříve nebyly pokládány za možné. Téměř všechny národní strategické skupiny popisují práci na dálku jako jeden z nejvýraznějších posunů v pracovním světě, který má potenciál zlepšit rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem. Toto opatření má pozitivní dopad na některé z nejohroženějších skupin pracovníků a pracovníc, jako jsou například lidé s postižením a rodiče samoživitelé. Aktivita na dálku a online měly však převážně negativní důsledky zejména na silně znevýhodněné skupiny, které se setkávaly spíše s překážkami než s výhodami. Například některé děti nemohly vykonávat své základní právo na vzdělání, a tam, kde byly zavřeny služby péče o nejmenší děti, se stala práce

z domova pro jejich rodiče nesmírně problematickou. Kromě toho digitální negramotnost postihuje většinu starších lidí, kteří často postrádali podporu, a proto neměli přístup k některým základním digitálním službám. Tento nový vývoj je tudíž potřeba pečlivě sledovat a neustále zlepšovat, pokud má přispívat k rovné a spravedlivé společnosti pro všechny.

Krise měla tvrdý dopad, zvýšila rozdíl v příjmech mezi nejbohatšími a nejchudšími lidmi na celém světě a přinesla s sebou obrovskou vlnu ztrát zaměstnání napříč Evropou i za jejími hranicemi. Míra nezaměstnanosti dosáhla znepokojivé úrovně – v Evropě bylo na začátku roku 2021 o dva miliony nezaměstnaných více v porovnání s předchozím rokem. Kromě míry nezaměstnanosti, která vzrostla (na 8,0 %),⁷ se zvýšil i podíl lidí, kteří žijí v chudobě a nemohou si dovolit slušné bydlení, kvalitní jídlo, vzdělání či základní zdravotní péči. Systémy ochrany pracovních míst a mezd, po kterých silně volala občanská společnost a její organizace, nebyly univerzálně zavedeny, často na úkor pracovníků v těch nejvíce překérných situacích. Na mladé lidi, migranty a migrantky a osoby samostatně výdělečně činné se často zapomnělo. Obecně vzato, sociální soudržnost a inkluze nebyly prioritizovány.

Zatímco se společnosti v Evropě i na celém světě vzpomínají z krize, SOLIDAR věří, že **nastal silný impuls pro to, aby se sociální spravedlnost stala prioritou prostřednictvím spravedlivé přeměny, a pro prosazení progresivních myšlenek do tvorby politiky jak na evropské, tak i na národní úrovni.** Klíčovým nástrojem k dosažení tohoto cíle pak je Evropský pilíř sociálních práv a jeho nedávno přijatý Akční plán. V tomto období se nadace SOLIDAR a progresivní hnutí může stát katalyzátorem zásadní změny ke spravedlivější a zelenější Evropě. Naším cílem je znovu vybudovat lepší společnost: je na čase změnit přístup a posunout Evropskou unii k vyšším sociálním standardům a spravedlivým životním a pracovním podmínkám, které si lidé zaslouží.

7 Eurostat (2021). Evropské indikátory – Nezaměstnanost: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563203/3-30072021-CP-EN.pdf/35dbf525-da32-809f-0f9d-cd36a271a760?t=1627633423854>

Rovné příležitosti a férové pracovní podmínky

ZAMĚSTNANOST, PREKÉRNÍ PRÁCE A PRACOVNÍ PODMÍNKY

Monitoringy sociálních práv publikované v letech 2019 a 2020 zaznamenaly pomalý, leč pozitivní vývoj sociálních podmínek, například zvýšení minimální mzdy ve Španělsku, Česku a Maďarsku.⁸ Některé země se však ještě úplně nezotavily z náhlé finanční krize, která začala roku 2008. Tím pádem poslala pandemie v letech 2020 a 2021 Evropu do nejhlubší recese od 2. světové války, což pravděpodobně povede k citelným a trvalým následkům, jejichž dosah nelze v některých případech ještě dohlédnout. Je třeba podotknout, že v průběhu období nejsilnějšího náporu pandemie se mnohé země spoléhaly na aktivity, s nimiž přišly občanské organizace, které poskytovaly služby a základní podporu téměř ve všech analyzovaných zemích. Mezi aktivity, které byly shodně organizovány v různých zemích, patřilo poskytování jídla a přístřeší pro lidi v chudobě nebo bez domova, překlad pravidel týkajících se onemocnění Covid-19 do cizích jazyků, pořádání sbírek na digitální nástroje, jako například

osobní počítače, a mnoho dalších. Nicméně **míra nezaměstnanosti vzrostla, nezaměstnanost se v roce 2020 dotkla 7,1 % občanů EU⁹** – to je nárůst o více než celý procentní bod od roku 2019. Postiženy byly i země mimo EU. Navzdory růstu zaměstnanosti v Severní Makedonii v posledních letech klesla tato v letech 2020 a 2021 o 6 procentních bodů.¹⁰ Totéž platí i pro Srbsko, kde míra nezaměstnanosti v druhém kvartálu roku 2020 klesla na historické minimum, přičemž od té doby stoupá.¹¹ Členské státy přijaly různá opatření ke zmírnění negativních dopadů pandemie. Většina těchto kroků směřovala k tomu, aby se předešlo bankrotu podniků. Další nejběžnější opatření měla chránit příjmy a úroveň zaměstnanosti. Mezi analyzovanými zeměmi zaznamenaly nejvyšší nárůst nezaměstnanosti od začátku pandemie Španělsko, Řecko a Maďarsko, zatímco v Nizozemsku, Německu a Itálii nezaměstnanost vzrostla nejméně.¹² Situaci v Itálii vysvětluje zavedení dočasného zákazu propouštění v únoru 2020, prvního svého druhu v Evropě, který zachránil tisíce pracovních míst. Počet odpracovaných hodin nicméně ve všech zemích výrazně poklesl, což vedlo ke snížení měsíčního příjmu mnoha lidí. Nejprudší pokles v počtu odpracovaných hodin ze zemí analyzovaných v této studii zaznamenala Itálie (-9,7 %) následovaná Řeckem (-7,9 %). Zranitelné kategorie pracujících, jako jsou mladí lidé, osoby samostatně výdělečně činné a pracující v prekérní situaci, pocítily nejprudší pokles odpracovaných hodin.

8 Hollewijn, J. (2020). Evropské trendy. Monitoring sociálních práv 2020: https://www.solidar.org/system/downloads/attachments/000/001/186/original/European_Trends_FINAL.pdf?1607694969

9 Eurostat (2021). Nezaměstnanost podle věku a pohlaví: roční data: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

10 Vláda republiky Severní Makedonie, (2021), Aktivní populace: https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie_en.aspx?rbtxt=98

11 OPBC (2021). Průzkum pracovní síly: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/PdfE/G20211239.pdf>

12 Eurofund (2021). Život, práce a COVID-19: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20059en.pdf

Prekérní práce a nestabilní pracovní podmínky stále postihují příliš mnoho lidí v Evropě a tato situace se během posledního roku nezlepšila, jelikož se **zvýšil počet flexibilních a samostatně výdělečně činných pracujících a lidí pracujících prostřednictvím online platform (platform workers)**. Zhoršování pracovních podmínek je stále přítomnou realitou nejmladších lidí, u kterých je nejpravděpodobnější, že přijdou o práci. Napříč Evropou to pak skutečně byly mladé ženy ve věku mezi 18 a 34 lety, které byly nejzranitelnější skupinou. Nejnižší míra ztráty zaměstnání byla u mužů ve věku 35 až 50 let.¹³ Mnoho národních strategických skupin, které se podílely na této publikaci, dodává, že mladí lidé vstupující na trh práce byli znevýhodněni, jelikož významně ubylo příležitostí ke školení kvůli práci na dálku.

Je znepokojivé, že výsledky této studie naznačují, že to, čeho bylo v poslední dekádě na poli sociálních standardů dosaženo, může být ztraceno. Zdá se, že nejvíce ovlivněna je úroveň zaměstnanosti znevýhodněných a zranitelných skupin (mladí lidé, lidé s postižením, ženy, LGBTQI+, migranti a migrantky). Jedním z důvodů je, že opatření týkající se fyzického distancování měla podstatný dopad na odvětví zaměstnávající vysoký podíl žen a zaměstnanost žen poklesla ještě prudčeji než během recese v roce 2008. Navíc zavření škol a dalších

pečovatelských služeb výrazně zvýšilo potřebu péče o děti, což mělo neúměrný dopad na pracující rodiče, a to zejména ženy.

Pandemie vedla ke zlepšení statusu některých profesí, zvláště v odvětvích, která se ukázala jako klíčová pro fungování společnosti během pandemie. Mezi pracující v těchto odvětvích patří pedagogický a výzkumný personál (vyučující, asistenti a asistentky, profesori a profesorky, výzkumníci a výzkumnice, pedagogičtí asistenti a asistentky a zaměstnanci a zaměstnankyně školských zařízení), a zdravotnický personál (zdravotní sestry, sociální pracovníci a pracovníce, lékaři a lékařky a nelékařský personál). Nejpozoruhodnějším příkladem byla situace v Srbsku, kde byli najati všichni zdravotníci a zdravotnice, kteří pracovali dobrovolně během nouzového stavu. V Německu bylo prostřednictvím nové kolektivní smlouvy úspěšně vyjednáno zvýšení platů pro osoby pracující ve zdravotnictví a sociální péči: odbory dosáhly 1. dubna 2021 zvýšení platů pro všechny pracovníky a pracovníce o 1,4 %, s dalším zvýšením o 1,8 % od roku 2022.¹⁴ Také francouzské odbory dosáhly v červnu 2020 po demonstracích a protestech zvýšení platů pro zdravotnický personál.¹⁵

VZDĚLÁNÍ

Během nejkritičtějších fází pandemie se bezprecedentním středem pozornosti stalo školství. S cílem omezit šíření koronaviru se většina zemí rozhodla v březnu 2020 dočasně uzavřít školy a vzdělávací a školicí instituce a přesunout výuku a kurzy online.

Jakkoliv se online výuka a digitální platformy ukázaly jako nezbytné pro zajištění návaznosti

¹³ Tamtéž.

¹⁴ EPSU (2021). Německo: Nejnovější dohoda o zvýšení platů ve zdravotnictví a péči: <https://www.epsu.org/article/germany-latest-agreement-boost-pay-health-and-care>

¹⁵ BBC (2020). Koronavirus: Francouzským zdravotníkům zvýšili platy o 8 miliard eur: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53398208>

vzdělávání, vedly však i k dalším nerovnostem a diskriminaci vyučujících, studujících a žactva. Ve všech zkoumaných zemích **často zůstali pozadu zranitelnější studující** – tedy ti, kteří museli sdílet digitální nástroje nebo přístup na internet, ti, kteří postrádali adekvátní prostředí pro výuku, nebo ti, jimž nemohli pomáhat rodiče z důvodu jazykové nebo digitální bariéry. Více než 40 % Evropanů a Evropanek není digitálně gramotných.¹⁶ Děti a studující s postižením nebo se speciálními vzdělávacími potřebami ztratili po zavření škol podporu svých vyučujících. Kromě toho studující ze znevýhodněného zázemí častěji trpěli ve stresujícím domácím prostředí, což mělo ohromný negativní dopad na jejich mentální zdraví a vývoj. V průměru 5,7 % mladých Evropanů a Evropanek ve věku mezi 18 a 24 lety není v systému vzdělávání, zaměstnání či odborné přípravy („not in education, employment, or training“ – NEET), přičemž nejvyšší čísla uvádí Španělsko s 9,7 % a Bulharsko s 8,7 %.¹⁷

Národní strategické skupiny zdůrazňují, jak jednotlivé národní školské systémy nebyly připraveny čelit tak náhlé změně. Z toho důvodu se velké množství školských systémů v Evropě i mimo ni uchýlilo k online vzdělávacím platformám poskytovaným

soukromými společnostmi. V Řecku vláda doporučila školám a vzdělávacím institucím používat online platformu Webex, kterou provozuje soukromá americká společnost. Takováto řešení prostřednictvím soukromého sektoru mají tendenci podkopávat rovnost ve vzdělávání a akademickou svobodu a vyvolávají obavy ohledně zásad ochrany dat společností a jejich cílů maximalizovat zisky.¹⁸ Národní strategické skupiny nadace SOLIDAR proto požadují více otevřených zdrojů (open-source) a rovněž školení v používání technologií jak pro vyučující, tak pro studující, kteří si musejí být vědomi svých práv a rizik, která jsou spjata s technologickými nástroji pro online výuku. Během pandemie se objevily i příklady dobré praxe v Srbsku, kde charitativní nadace poskytla zdarma učebnice pro základní školy ve formátu PDF.

GENDEROVÁ ROVNOST

Křehký pokrok, k němuž v oblasti genderové rovnosti v posledních letech došlo, může být negován dopadem pandemie na genderově podmíněné násilí, genderové role v oblasti starosti o domácnost a poskytování péče a na pracovní podmínky a zaměstnanost žen. Vždyť i míra zaměstnanosti žen poklesla rychleji než zaměstnanost mužů a zavření škol a zařízení péče o děti posílilo genderové stereotypy a mělo neúměrný dopad na pracující matky. V průměru setrvalý nárůst zaměstnanosti žen v posledních letech vždy narážel na extrémní genderovou segregaci pracovního trhu s tím, že v některých odvětvích jsou nižší mzdy a menší sociální ochrana než v jiných. Ve všech zkoumaných zemích byly ženy nadměrně zastoupeny ve skupinách pracujících na dobu

16 Frank, A. (2020). Monitoring občanství a celoživotního učení 2020: <https://www.solidar.org/en/publications/citizenship-and-life-long-learning-monitor-2020>

17 Eurostat (2021). Rozdělení osob předčasně opouštějících vzdělávání a odbornou přípravu 2020: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/7/7e/Distribution_of_early_leavers_from_education_and_training_aged_18-24_by_labour_status%2C_2020_%28%25_of_population_aged_18-24%29.png

18 Pro detailnější analýzu dopadů pandemie na privatizaci vzdělávání viz Nadace SOLIDAR (2021): Komodifikace vzdělávání a prevalence zainteresovaných stran ve ziskovém vzdělávání: https://www.solidar.org/system/downloads/attachments/000/001/374/original/SOLIDAR_Foundation_Policy_Paper_on_the_Commodification_of_Education_October_2021.pdf?1633423601

určitou a na částečný úvazek a pracujících v prekérní situaci. Pro migrantky, matky samoživitelky nebo mladé ženy během pandemie významně vzrostlo riziko chudoby. **Ve všech zemích se jasně ukázalo, že zodpovědnost za domácí práce a poskytování péče je rozdělena nerovně. To často omezilo účast žen na pracovním trhu, v politice a společenském životě** – zejména v době, kdy byly zavřené školy a školky. V Maďarsku tvoří muži 95 % ministrů a 100 % členů rad organizací financujících výzkum.¹⁹ Ve Francii jsou ženy zodpovědné za každodenní domácí práce v 80 %.

Evropská komise se zavázala ke snaze o dosažení rovnoprávnější a spravedlivější evropské společnosti, zejména prostřednictvím předsednictví Ursuly von der Leyen, ale v oblasti rovnosti žen a mužů zbývá ještě mnoho

práce. V Akčním plánu pro implementaci Evropského pilíře sociálních práv byl stanoven cíl dosáhnout 78% míry zaměstnanosti v roce 2030 a snížit genderový rozdíl v zaměstnanosti na polovinu oproti roku 2019.²⁰ Evropský index rovnosti mužů a žen ovšem ukazuje, že při současném tempu potvrzuje dosažení úplné genderové rovnosti více než 60 let.²¹ Na tom je jasně vidět naléhavá potřeba prosazovat napříč Evropou ambicióznější politiky rovnosti mužů a žen. Povzbudivé není ani zjištění, že ačkoliv bylo téměř dosaženo cíle evropské strategie zaměstnanosti pro rok 2020 – chyběly pouze 3 procentní body,²² genderový rozdíl zůstává stále vysoký ve všech evropských zemích.

V listopadu 2020 přijala Evropská unie historicky první Evropskou strategii pro rovnost LGBTQI+ osob na období 2020–2025.²³ Zasazuje se o přijetí antidiskriminační direktivy a bylo v ní přijato několik pozitivních kroků směřujících ke získání rovnosti, bezpečnosti LGBTQI+ osob a k budování inkluzivní společnosti v členských státech Evropské unie. Krůček správným směrem nedávno udělalo Nizozemí, když s platností od roku 2024 z osobních dokladů a dokumentů odstranilo genderovou registraci („X“, „F“, „M“). To usnadní prosazování rovnosti a respektu pro všechny genderové identity a charakteristiky, stejně jako uznání LGBTQI+ komunity.

19 EIGE (2021). Index rovnosti mužů a žen 2020 – Maďarsko: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/HU>

20 Akční plán pro implementaci Evropského pilíře sociálních práv (2021): <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/en/>

21 EIGE (2021). Index rovnosti mužů a žen 2020: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/>

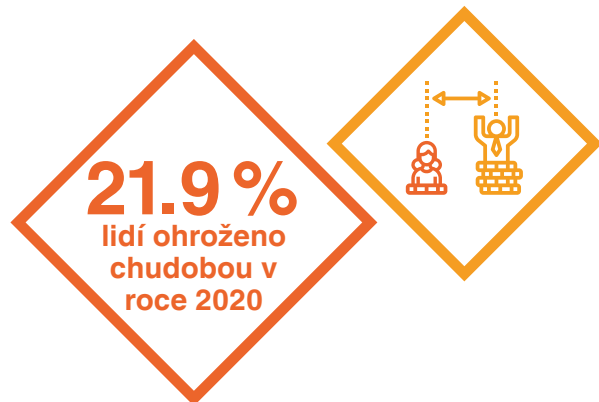
22 Evropská strategie pro rok 2020 stanovila cíl zaměstnanosti pro rok 2020 na 75 % populace, zatímco evropská míra zaměstnanosti byla na konci roku 2020 na 72 %. Strategie je dostupná online (str. 3): <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

23 Evropská komise (2020). Unie rovnosti: Strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020-2025: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

Sociální zabezpečení a inkluze

Pandemie Covid-19 nás upozornila na často opomíjené aspekty běžného života. Vynesla na světlo hluboce zakořeněné nerovnosti a připomněla nám, jak důležité je ocenit a podporovat místa a služby, které často bereme jako samozřejmost. Mezi ně patří vzdělávací instituce, systémy zdravotní péče o fyzické i duševní zdraví, dobře fungující systém sociálního zabezpečení ke snížení chudoby a sociálního vyloučení a služby pro boj s genderově podmíněným násilím. Dopad pandemie byl celkově pro většinu lidí dramatický a dotkl se většiny oblastí každodenní socioekonomické reality jak v Evropě, tak mimo ni. Mnoho Národních strategických skupin požadovalo zdravotní péči pro všechny, a to včetně migrantů a migrantek a osob bez dokumentů, a zavedení dostupné podpory duševního zdraví.

ZVÝŠENÍ MÍRY CHUDOBY I ROZDÍLU MEZI CHUDÝMI A BOHATÝMI

Rozdíl mezi bohatými a chudými se v letech 2020 a 2021 dramaticky zvýšil, stejně jako počet lidí žijících v chudobě a počet miliardářů. Zatímco v roce 2020 žilo v EU 21,9 % obyvatelstva ohroženého chudobou – v Bulharsku to pak bylo více než 33 %, v Řecku a Španělsku

přes 25 % a v Estonsku a Německu více než 30 %, ²⁴ majetek všech evropských miliardářů se vyšplhal ke 3 biliónům eur. ²⁵ To znamená, že nejbohatší osoby byly před ekonomickými dopady pandemie chráněni, a byli to lidé se středními a nízkými příjmy, kteří toto břemeno nesli. V Německu najdeme nejvyšší počet miliardářů, kteří zbohatli, zatímco ve Francii se v průběhu zvýšil prodej luxusního a módního zboží. Mezitím jiní lidé v Evropě žádali o dotace na hypotéku a nájem a o okamžité řešení nedostatku dostupného bydlení a přeplněných obydlí, které se ukázaly být zásadním problémem ve většině zkoumaných zemí. Přeplněnost obydlí, které lidem znemožňuje život v duševně i fyzicky bezpečných podmínkách, se týkala 39,5 % obyvatelstva Bulharska, 36,2 % populace v Chorvatsku a 29,1 % v Řecku. ²⁶ Ani pracující Evropané a Evropanky si nemohli dovolit základní úroveň bydlení: více než 9 % pracujících v Evropě bylo ohroženo chudobou, nejvíce pak ve Španělsku a Lucembursku – 11,8 %, dále 10,6 % v Německu a 10,5 % v Estonsku. ²⁷

MIGRANTI A MIGRANTKY, UPRCHLÍCI A UPRCHLICE, ŽADATELÉ A ŽADATELKY O AZYL

Napříč analyzovanými zeměmi jsme v letech 2020 a 2021 zaznamenali zhoršení situace pro migranty a migrantky, uprchlíky a uprchlice a žadatele a žadatelky o azyl (MRAs). Tito lidé, kteří jsou již tak ve zranitelné pozici zapříčiněné dlouhými byrokratickými procedurami, jazykovou bariérou a diskriminací v práci i ve společnosti, jsou jednou ze skupin nejvíce vystavených důsledkům poklesu ekonomiky. Pandemie negativně ovlivnila

24 Eurostat (2020). Lidé ohrožení chudobou 2020: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:People_at_risk_of_poverty_2020_WEB1_FINAL.png

25 Forbes (2021). Seznam světových miliardářů 2021: <https://www.forbes.com/billionaires/>

26 Eurostat (2021). Míra přeplněnosti obydlí podle věku, pohlaví a míry chudoby – celková populace: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

27 Eurostat (2021). Poměr lidí ohrožených chudobou pracujících: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

mezinárodní cestování, a tím snížila migraci do různých evropských zemí. Zároveň hluboká recese způsobená pandemií ještě více podnítila stávající konflikty po celém světě. Proto migrace dále pokračovala, možná spíše v rámci jednotlivých zemí nebo do zemí sousedních.²⁸ Nadto se některé země snažily lidi od migrace co možná nejvíce odradit. Například Řecko schválilo na začátku roku 2020 kontroverzní opatření: zavřelo své vnější hranice a pozastavilo řízení pro žadatele a žadatelky o azyl. Snazší nebyla ani situace pro MRAs, kteří pobývali v evropských zemích – byli vystaveni nerovnému zacházení a často jim byl odpírán přístup k základním službám. Zřetelně se to ukázalo na procesech vakcinace nastavených v jednotlivých evropských zemích, které zhusťta nezahrnovaly nedokumentované migrantky a migranty nebo osoby, které na schválení svých dokumentů čekaly. To byl případ Francie, Dánska a Nizozemska. Tato situace v kombinaci s opatřeními o společenském odstupu a pozastavení aktivit mnoha občanských organizací, které se věnují přijímání MRAs, bránilo inkluzi migrantů a migrantek a zhoršilo sociální soudržnost v celé Evropě.

Na evropské úrovni přednesla Evropská komise svůj Akční plán integrace a inkluze pro období 2021-2027. Vychází z předchozího akčního plánu (2016) a zaměřuje se na přetrvávající problémy, zejména na pracovním trhu, ve vzdělávání a v přístupu k veřejným službám. Zastřešující koncepcí tohoto plánu je však integrace chápaná jako společné úsilí komunit a nově příchozích, kteří by společně měli ztělesnit takzvaný evropský způsob života.²⁹

PŘÍSTUP KE ZDRAVOTNÍ PÉČI

V letech 2020 a 2021 byly evropské systémy zdravotní péče ústředním bodem politických a organizačních diskusí jako nikdy předtím. Staly se společným tématem pro Evropu i ostatní země, jelikož robustní, inkluzivní a dobře fungující systémy zdravotní péče byly základem pro omezení šíření koronaviru. Pandemie jasně ukázala mnoho slabin, zejména v zemích, kde byl nedostatek nemocničních lůžek a lékařského i nelékařského personálu. To se týkalo Itálie, Španělska a Velké Británie, kde byla úmrtnost na Covid-19 nejvyšší. V téměř všech analyzovaných zemích přetrvává geograficky podmíněná nerovnost: obecně je obtížnější získat přístup ke kvalitní nebo specializované péči ve venkovských a znevýhodněných oblastech.

Nakonec Národní strategické skupiny nadace SOLIDAR upozorňují na zhoršení duševního zdraví kvůli této bezprecedentní situaci, stresující a nejisté, která vedla ke ztrátám, zármutku, chudobě, strachu a chybějícímu sociálnímu kontaktu. Občanské organizace proto volají po co nejrychlejší zbudování veřejných a dostupných systémů psychologické podpory. Ve většině zemí je toho času péče o duševní zdraví luxusem, který si může dovolit pouze malá část populace. Navíc, jak ozřejmil výzkum provedený v Itálii, depresivní symptomy exponenciálně vzrostly mezi mladými lidmi, kteří jsou nadměrně zastoupeni mezi osobami ohroženými chudobou.

28 [1] Mezinárodní centrum pro rozvoj migrační politiky ICMPD (2020). ICMPD Perspektiva migrace 2021: https://www.icmpd.org/file/download/50542/file/ICMPD_Migration_Outlook_2021_final.pdf

29 Evropská komise (2020). Tiskové prohlášení – inkluze pro všechny: Komise představuje akční plán integrace a inkluze 2021-2027: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2178

Veřejná sféra

Podle zjištění analýz v této publikaci se **veřejná sféra zmenšovala kvůli do té doby neslýchaným omezením veřejného prostoru a základních svobod, která byla přijata v letech 2020 a 2021**. Hlavní obavou sdílenou Národními strategickými skupinami nadace SOLIDAR je, že omezení uložená za účelem omezení šíření koronaviru by mohla mít dlouhodobý negativní dopad na základní práva. Byť je nutné uznat, že omezení byla často nezbytná pro potlačení pandemie, je nicméně znepokojující, že některá z nich byla koncipována nebo zavedena netransparentně. Některá se nedržela principů nezbytnosti a proporcionality. Při protestech a veřejných demonstracích jsme často mohli být svědky použití síly a nezákonných zadržení policí. To se týkalo Řecka, Německa, Francie, Srbska, Velké Británie, Maďarska a Nizozemska.³⁰ Největší demonstrace v Evropě v průběhu roku se týkaly témat klimatické krize, opatření proti Covid-19

a hnutí Black Lives Matter (BLM). Hnutí BLM následovalo po vraždě George Floyda policistou v Minneapolisu v květnu 2020 a mělo obrovský ohlas v USA i v zahraničí.

Z monitoringů jednotlivých zemí uvedených v této publikaci mimoto vyplývá, že některá z opatření, která omezila veřejný prostor napříč Evropou, měla nestejněměrný dopad na různé sociální skupiny a často ještě podtrhla hluboce zakořeněné formy diskriminace. Prosazování opatření v lockdownu, jako například omezení svobody pohybu, nepřiměřeně postihlo nejzranitelnější skupiny a vedlo k další marginalizaci, stigmatizaci a dokonce k násilí. V Itálii, Španělsku a Velké Británii byli pokutováni lidé bez domova za to, že nedodržují pravidla izolace.³¹ Policejní kontroly se neúměrně více zaměřovaly na určité etnické skupiny. Například ve Velké Británii bylo v březnu 2020 zastaveno 7,2 lidí tmavé pleti z 1000, ale v dubnu 2020, prvním měsíci pandemických opatření, to bylo 9,3 z 1000.³² Podobná data pocházejí z Francie: v Departementu Saint-Denis, což je dělnická čtvrť s vysokým podílem cizinců, dosáhl počet udělených pokut dvojnásobku národního průměru.³³

30 Tyto informace uvedené v konkrétních monitorinzích jednotlivých zemí v této publikaci jsou podpořeny zprávami národních strategických skupin a také analýzou Amnesty International (2020) „Policie proti pandemii – porušování lidských práv při prosazování opatření Covid-19 v Evropě“ (dostupné online na <https://www.amnesty.eu/wp-content/uploads/2020/06/Report-Policing-the-pandemic-FINAL-.pdf>)

31 Amnesty International (2020). Policing the Pandemic – Porušování lidských práv při prosazování opatření Covid-19 v Evropě: <https://www.amnesty.eu/wp-content/uploads/2020/06/Report-Policing-the-pandemic-FINAL-.pdf>

32 Metropolitní policie Velké Británie (2021). Disagregovaná data září 2019–září 2021: https://www.met.police.uk/sd/stats-and-data/met/stop-and-search-dashboard/?__cf_chlaptcha_tk__=pmd_ThVjFBuHOHGoqmqqxX0bnryoYYG9Fs9PjQ4jPLs_vPw-1634643028-0-gqNtZGzNA1CjcnBszQh9

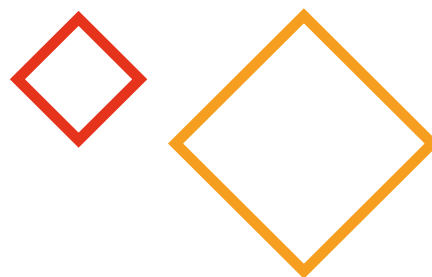
33 Le Parisien (2020). Koronavirus v Seine-Saint-Denis: rekordní počet pokut: <https://www.leparisien.fr/seine-saint-denis-93/coronavirus-en-seine-saint-denis-un-nombre-record-d-amendes-police-et-justice-durcissent-le-ton-19-03-2020-8284008.php>

Nástroj pro oživení a odolnost

V květnu 2020 oznámila Evropská komise plán půjčit 750 miliard eur k podpoře socioekonomické obnovy v EU a v některých jiných částech Evropy, takzvané EU nové generace (NextGenerationEU). Středobodem tohoto plánu je Nástroj pro oživení a odolnost (Recovery and Resilience Facility, RRF), který bude využit na financování reforem ve většině Evropy do konce roku 2026. Každá z členských zemí EU měla za úkol koncipovat Národní plán obnovy, který by mohl být přijat na evropské úrovni. Každý Národní plán obnovy musel obsahovat vysvětlení, jak daná země plánuje využít evropské granty a půjčky ke zotavení se z krize a k dosažení vyšších socioekonomických standardů. Plány se musely řídit zásadou rovnosti žen a mužů a šesti stanovenými oblastmi politiky, včetně zelené a digitální transformace, sociální a územní soudržnosti, socioekonomické odolnosti a vzdělávání.

Monitoring sociálních práv 2021 nadace SOLIDAR zkoumá, do jaké míry byly do tvorby koncepce Národních plánů obnovy zapojeny občanské organizace. Národní strategické skupiny v téměř všech zemích zjistily, že dopad pandemie Covid-19 velmi silně zasáhl sociální a občanský dialog. V mnoha zkoumaných zemích byl vyhlášen nouzový stav, což vedlo k méně transparentním a méně inkluzivním rozhodovacím procesům kvůli výjimečné situaci a nutnosti rychle přijímat nová opatření. To se nelíbilo občanským organizacím a

odborářům, zejména s ohledem na přípravu Národního plánu obnovy. Vždyť také článek 18(4) (q) Nařízení k RRF vyžaduje, aby jednotlivé vlády vedly otevřená jednání se sociálními partnery, občanskými organizacemi a dalšími relevantními zúčastněnými stranami a aby se jejich příspěvky promítly do Národních plánů obnovy. **To se však ani v jedné z analyzovaných zemích nestalo, přinejmenším ne smysluplným a strukturovaným způsobem.** Celkově jsou výsledky letošního Monitoringu sociálních práv, pokud jde o roli organizací občanské společnosti při vytváření Národního plánu obnovy, v souladu s výsledkem nedávného průzkumu provedeného Evropským hospodářským a sociálním výborem (EHSV). Ten konstatuje, že konzultační procesy „nejsou ani zdaleka uspokojivé ve vztahu k oprávněným požadavkům občanské společnosti a dokonce ani vzhledem k podmínkám stanoveným v Nařízení k RRF“. Nadace SOLIDAR vydává toto hodnocení s lítostí, zejména při vědomí toho, jak zásadní roli sehrála občanská společnost během mimořádné události a k jejímu promrhanému potenciálu podporovat inovativní a sociálně spravedlivá opatření, která by pomohla ke zotavení z krize. Vyzýváme národní autority k posílení občanského a sociálního dialogu během fáze implementace Národního plánu obnovy a po autoritách na evropské úrovni požadujeme bedlivé sledování tohoto procesu.

ODPOVĚDNÁ REDAKCE:

Mikael Leyi

AUTOR:

Beatrice di Padua

KOORDINACE PUBLIKACE:

Carlos Roldán Mejías, Giorgia Gusciglio, Martina Corti

EDITACE:

Sebastian Moffett

PŘEKLAD Z ANGLICKÉHO JAZYKA:

Barbora Herrera Castro – překlady. Angličtina, rumunština, čeština.

GRAFICKÝ DESIGN:

Maximilian Fischer

S PŘÍSPĚNÍM:

Institute for Social Integration (Bulgaria), Centre for Peace Studies (Croatia), Forum for International Cooperation (Denmark), MKC Praha (Czechia), Johannes Mihkelson Centre (Estonia), ONG OGBL Solidarité Syndicale (Luxembourg), CEMÉA (France), Ligue de l'Enseignement (France), Association for the Social Support of Youth (Greece), PGA-Hungary (Hungary), Associazione Ricreativa e Culturale Italiana (Italy), Community Development Institute (North Macedonia), Initiative for Development and Cooperation (Serbia), Eudamonia (the Netherlands), VolontEurope (the UK and Germany), Movimiento por la Paz (Spain)

Tato publikace byla vytvořena s finanční podporou Evropské unie. Informace obsažené v této publikaci nutně nepředstavují pozici nebo názor Evropské komise.

solidar

FEPS
FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES

© FEPS 2021
© SOLIDAR 2021